

נכתב על ידי הרב עקיבא משה סילבר

**רוצח שיודע בעצמו או שמודה בבית דין שרצח בשוגג האם חייב
גלות בדיני אדם או בדיני שמים**

הנה בפשוטו דין גלות הוא דין הנקבע רק על ידי גמר דין בבית דין וכדיני קנסות
ודיני עונשין של מלקיות ומיתות בית דין.

וכן אשכחן במכות יא ע"ב וברמב"ם פ"ז מהל' רוצח ה"י שרוצח שנגמר דינו בלא כה"ג אינו יוצא ומאידך משנגמר דינו מת כה"ג אינו גולה, ומבואר דהמחייב בדיני אדם הוא הגמר דין.

וכן אשכחן ברמב"ם פי"א מהל' סנהדרין דדין חייבי גלויות שוה לדין חייבי מיתות ב"ד לדינים החלוקים בין דיני ממונות לדיני נפשות (וציין לו המנ"ח דלהלן בסוף מצוה תי), ולכאורה גם לענין זה שהחיוב חל רק בפסק דין הוא נוהג גם בחייבי מלקיות וקודם לכן אין שום חיוב מדינא.

אבל יש לדון מכמה צדדים לחייב בגלות גם קודם שנשפט עכ"פ בדיני שמים, וכדלהלן:

הא' דאמר' במכות י ע"ב במה הכתוב מדבר בב' בני אדם וכו' ומבואר דכיון שהרג בשוגג ולא גלה אע"פ שהיה צריך לגלות הקב"ה מזמן לו שוב שיהרוג בשוגג [ובגוף הנ"ל צ"ל דבפעם הראשונה היה שוגג קרוב לפשיעה עכ"פ בכלל מה שמתחייב עי"ז בגלות בגדרי הדינים ובפעם הב' אפשר אף דהיה שוגג קרוב לאונס ועכ"פ ג"ז בכלל מה שמתחייב בגלות מצד גדרי הדינים], ומשמע דעכ"פ בדיני שמים היה חייב מיד כשהרג במקוה בפעם הראשונה.

ויעוי' בלשון רש"י שם שכתב ההורג היה חייב גלות ואין עד בדבר והוא לא גלה, ומשמע דהיה ראוי שיגלה עכ"פ בדיני שמים ומחמת שלא גלה מזמן לו הקב"ה שוב שיהרוג בעדים.

ובאמת גם דיני מיתות ב"ד גם כשאין עדים וב"ד מחוייב במיתת ב"ד מדיני שמים כדאמר' בכתובות ל ע"א ובשאר דוכתי, [והיינו אם לא שב דאילו שב מתכפר לו כדבמכות יג ריש ע"ב לגבי כרת דאם עשו תשובה ב"ד של מעלה מוחלין להם].

והנה בחייבי דיני שמים מצינו ב' דרגות האחד דבאמת צריך לעשות כדי לצאת ידי

שמים, והב' דהוא גזר דין עונש המצפה לו אם לא ישוב, וביקום איש צרורות מצינו שהעניש עצמו בד' מיתות ב"ד [ב"ר סה כב], אבל אי"ז בכלל חיובי דיני שמים כמו לגבי תשלומין וכבמקומות שנזכר שבא לצאת ידי שמים ששם הוא חיוב מצד שמים גם כלפי חברו וצריך לרצות את חברו ע"ד מתני' דסוף יומא, אבל לכתחילה אסור לעשות כיקום איש צרורות לכמה פוסקים (עי' ספר חסידים סי' תרעח ויפה תואר על המדר"ר שם וזרא אמת ח"א סי' פט, ומאידך עי' שבוי"י ח"א סי' קיא וציינו הרע"א ביו"ד סי' שמה).

ולענינו גם שאינו אסור לכתחילה מ"מ אפשר דאינו בכלל החיובים המוטלים עליו מעיקר הדין כתשלומין בדיני שמים.

ועדיין יש מקום לטעון דבדיני שמים כאן מחוייב רק מצד עונש אם לא ישוב ולא מצד עצם החיובים המוטלים עליו דמצד זה יש לומר דרק תשובה מוטלת עליו ומש"כ רש"י שאין עדים היינו דאם היו עדים היה מתחייב גלות בב"ד ואז לא היה נפטר על ידי תשובה.

אבל מצינו ענין גלות מצד תיקון תשובה, ומצינו בכמה ראשונים שהזכירו עונש לרוצח בזמנינו שמטלטלין ממקום למקום ומשמע גם לענין רוצח במזיד וילפי לה מקין, עי' תוספות רשב"ש מוירצבורג פ' בראשית ותשובת גאונים קדמונים בסדר תיקון ועונשים בדיני נפשות בזמן הזה עמ' קסט קעא, ועי' תשובת הרוקח עמ' צז צח, ועי' עוד תשובות מהר"ם לובלין סי' מד ודו"ח רע"א עה"פ פ' מסעי בהערה ועי' שו"ע יו"ד סי' שלו

הב' מדר' יוסי בר יהודה במכות ט ע"ב וברמב"ם פ"ה מהל' רוצח ה"ז, דמשמע דגם קודם שחייבוהו ב"ד בגלות או במיתה הולך לעיר מקלט וגם אין חשש שיהרגנו אז גואל הדם דכ"ש דמיירי גם ברוצח שהוא ספק פטור כמבואר במתני' דיש אופן שאח"כ הב"ד פוטרין אותו.

אבל לפי מה שנתבאר לעיל דעיקר דין גלות מתחייב בזה בזמן גמר דין א"כ דינא דריב"י הוא דין מיוחד ואינו חיוב הגלות הרגיל, ומ"מ אולי בדיני שמים יש וכמשמעות רש"י הנ"ל.

הג' בסוגי' דרב הונא במכות י ע"ב דגואל הדם שהרג את הרוצח פטור יש לדון אם מיירי קודם שנשפט או אחר שנשפט.

אבל בסוגי' דריה"ג ור"ע להלן יב ע"א מוכח דהנידון שם גם קודם שנשפט, דמיד אחר שהרג נתחייב גלות ואם אינו גולה מותר לגואל הדם להורגו, ועי' בהגהות הב"ח בדף י שם דמדמה הא דרב הונא לסוגי' דריה"ג ור"ע ומשמע מדבריו דשוה עכ"פ לענין זה דמיירי לפני שנשפט, ועכ"פ ריה"ג ור"ע ודאי מיירי קודם שנשפט ודלא כמאן דפליג עלייהו.

אבל הרמב"ם בפ"א ה"ה מהל' רוצח לכאו' פסק כמאן דפליג עלייהו ועי"ש בכס"מ ומל"מ ובסה"מ להר"מ ל"ת רצב, ועכ"פ לכו"ע כל עוד שהרוצח ספק פטור א"א להורגו אבל כשהוא ודאי רוצח שיש כח לב"ד לחייבו בגלות לריה"ג ור"ע ורב הונא דיש פטור הריגה מצד גואל הדם משמע שכבר מוטל על הרוצח חיוב גלות עוד קודם גמר דינו.

הד' יעוי' בלשון הרמב"ם ברפ"ה מהל' רוצח ה"א שכתב כל ההורג בשגגה גולה וכו' ומצות עשה להגלותו וכו', ומשמע דיש בזה ב' דינים הא' שהוא יגלה והא' על הציבור להגלותו דהיינו הב"ד, וא"כ מבואר מזה דהחיוב המוטל עליו הוא מלבד החיוב על הב"ד, וזה כפשטות דברי רש"י הנ"ל לענין ב' בני אדם וכו' שאפשר לפרשם שיש חיוב המוטל על האדם עצמו ההוג בב"ד לגלות, אם כי גם מהרמב"ם אינו מוכרח די"ל דר"ל שגדר החיוב הוא לדידן להגלותו, אולם יעוי' בחינוך סי' תי בשם המצוה ובביאור המצוה עצמה (בראשו) דהזכיר להדיא דהם ב' עניינים גם על הב"ד וגם על הרוצח אבל י"ל דהחיוב על הרוצח אחר שכבר נתחייב בגמר דין ועי' להלן מה

שאביא עוד בדעת החינוך.

הה' ויעוי' בתשובות אא"ז רע"א מכת"י סי' לח (הובא בדרו"ח רע"א עה"ת פ' מסעי) שכתב בטעם מה שלא הביאו הפוסקים האידנא דיני גלות הוא דבעי' ערי מקלט ובלא ערי מקלט אין חיוב גלות, וכן משמע בטור חו"מ סי' תכה דטעם מה שאין חיוב גלות האידנא הוא משום שאין ערי מקלט [ויש להוסיף דהיה מקום לטעון דחיוב הגלות קיים רק שאין ערי מקלט לגלות לשם, וממילא להדעות דלעיל שגואל הדם פטור ה"ה שיהיה פטור בזמנינו אם לא גלה, רק דלמעשה אינו נכון, דהרמב"ם לא פסק כהנך הנ"ל, ועוד דאמר' בספ"ק דמכות דלא יהיה היציאה מעיר מקלט חמור מהרציחה לענין שלא נחמיר עליו ביצא בשוגג יותר מהרג בשוגג, וממילא ה"ה ביצא באונס אין להחמיר עליו והאידנא לא עדיף מיצא באונס, ועוד דיש מקום לטעון דבאמת בערי מקלט תלה רחמנא וכשאין ערי מקלט גם אין חיוב גלות כלל וממילא אין הפרשה נוהגת ואין דין גואל הדם וצל"ע], ומ"מ גם מהטור והרע"א אין ראיה ברורה דיש מצוות גלות בלא ב"ד סמוכין דהיה מקום לומר דר"ל אפי' להסוברים שיש סמוכין בזה"ז דגם השו"ע שהביא קצת דיני סמוכין לא הביא דין גלות ברוצח בשוגג אי נמי י"ל דאפי' את"ל דשליחותיהו קעבד' כמו בגרות מ"מ אין ערי מקלט בזמנינו.

אבל בחינוך סוף מצוה ת"י (ועי' מנ"ח שם) כתב דמצוה זו נוהגת בזמן שישראל על אדמתן וסנהדרין של ע"א יושבין במקומן המוכן להם בירושלים לדין דיני נפשות עכ"ל, ומשמע דדין גלות תליא בסנהדרין סמוכין, ובפשוטו כוונתו דדין גלות שייך לחול רק מגמר דין ואילך, [ומש"כ יושבין על אדמתן אפשר דר"ל שאז יש ערי מקלט וכנ"ד], וכל שאר דיני גלות בזמנינו הנזכר בראשונים ברוצח הוא מצד תיקון תשובה בלבד ואינו לעיר מקלט ונלמד גם מקין.

היוצא מכ"ז כדלהלן:

א' אין חיוב גלות בזמנינו מדינא י"א משום שאין ערי מקלט (טור ורע"א) וי"א גם משום שאין סנהדרין (חינוך ומנ"ח).

ב' יש ענין גלות בזמנינו מדין תיקון תשובה וגם ברוצח במזיד (ראשונים ופוסקים).

ג' דין גלות בזמן הבית היה חל רק אחר שפסקו ב"ד בגמר דין שחייב גלות (מוכח במתני' גבי נגמר דינו בלא כה"ג ובחינוך שם).

ד' חיוב גלות על הרוצח אחר שנגמר דינו הוא מוטל גם על הב"ד להגלות הרוצח וגם על הרוצח עצמו לגלות.

ה' יש עוד דין גלות בפני עצמו של הרוצח קודם שבא לב"ד (לריב"י וכפסק הרמב"ם ודלא כרבי) שזה חיוב גלות גם ברוצח במזיד וגם ברוצח בשוגג וגם ברוצח באונס שפטור מכלום, והאידינא גם זה אינו נוהג.

ו' יש דעות בסוגיות דרוצח שידוע וברור שחייב גלות מדינא ולא גלה [למר שיצא מעיר מקלטו ולמר שלא גלה כלל] אף שעדיין לא נשפט כלל אין גואל הדם נהרג עליו או שמותר להרגו או שמצוה להרגו, אולם הרמב"ם לא פסק כן (ועי"ש במל"מ), והאידינא בודאי לא נאמר דין זה וכמשנ"ת.

